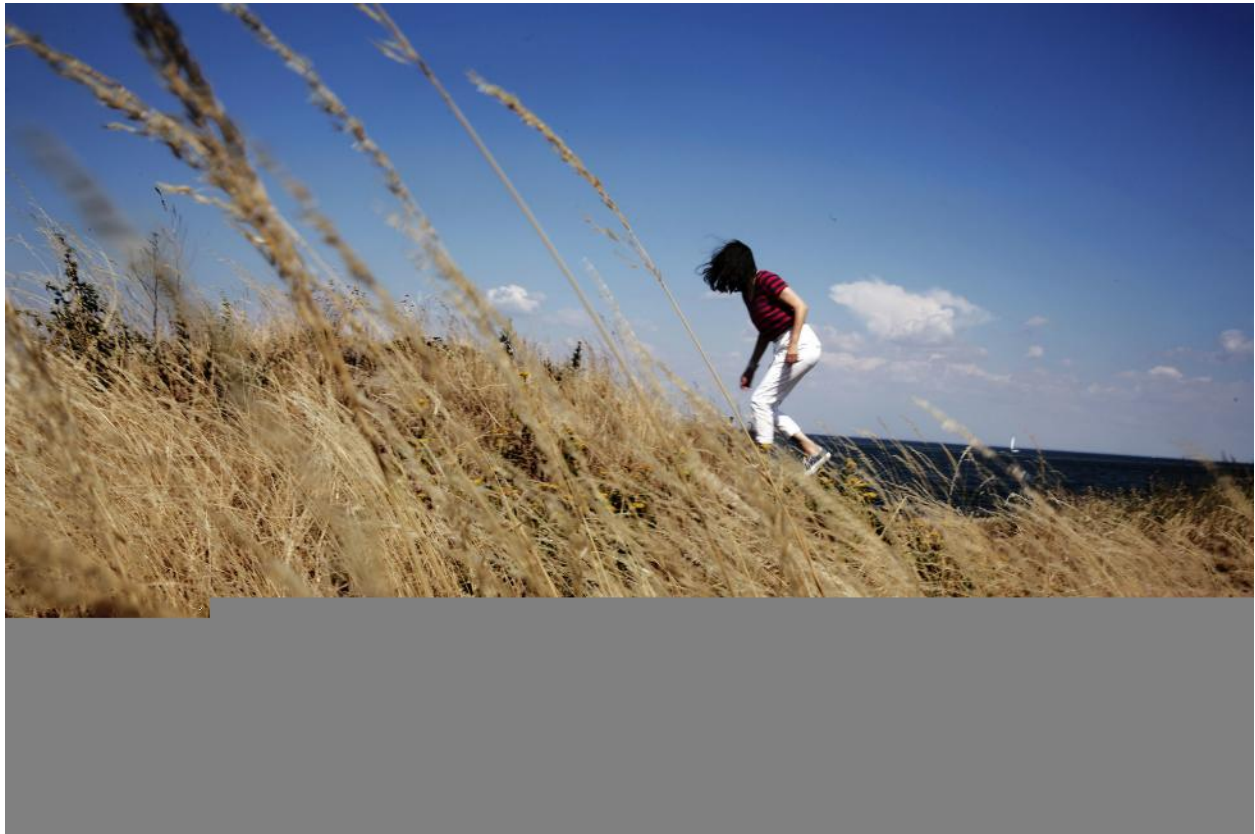

Kultur

Mathilde Walter Clark

I en tid hvor EU slår sprækker, sætter vi fokus på forfatternes Europa. For det er i litteraturen, vi skal finde sandheden om det europæiske menneske. Her reflekterer Mathilde Walter Clark over, hvad Europa betyder for hende

 Martin Lehmann

 19. oktober 2018

 Kommentarer (0)

Når jeg tænker på Europa, tænker jeg på den sætning, jeg læste for nylig. Det var i et portræt af Mark Zuckerberg i *The New Yorker*, en tyve sider lang detaljering af de måder, hvorpå han fodrer sin pengemaskine med vores privatliv (under mottoet *privacy is obsolete*), alt imens han for sine penge opkøber samtlige villaer, der støder op til hans egen i det stille villakvarter lidt uden for Stanford University.

Hen mod slutningen falder så sætningen: »Facebook is encountering tougher treatment in Europe, where antitrust laws are stronger and the history of fascism makes people especially wary of intrusions on privacy.«

Det er det henkastede i bemærkningen: *the history of fascism*, jeg hæfter mig ved, og hvad den gør ved os, som europæere, den historie. Den gør os lidt lorne i det.

Når jeg tænker på Europa lige nu, tænker jeg på alt det, der ligger gemt i det henkastede. Denne lorenhed over for indtrængen i det private. Disse erfaringer med fascisme, som har gjort os lidt prikne.

Og jeg tænker selvfølgelig dermed på individet. Og på kærligheden. Ikke på eros og heller ikke på kærligheden til medmennesket, men på den særligt europæiske form: kærligheden til den udvalgte anden. Som selvfølgelig igen hviler på ideen om individet. Den ene kan ikke være lige så god som den anden. Den ene kan kun være den eneste ene.

Og jeg tænker på Thomas Mann. Han er for mig Europæeren. Nogen vil straks indvende: hvor trættende, en hvid mand, endda død. Men måske er Europa netop en død hvid mand. Selv døde hvide mænd kan vise sig at have noget at byde på, hvis man går dem efter i sømmene.

Mann havde den særlige form for massepsykose, som er fascismen inde på livet, han så Europa bryde sammen og vise sit allergrimmeste ansigt. Fra sin stadigt mere eksilerede position i Frankrig, Schweiz og USA, holdt han tanken klar og tungen lige i munden og formulerede i essays og i radiotaler på BBC, hvad det europæiske vil sige. Hvad det var, som var blevet korrumperet, forsumpet. Fra Californien sagde han, formentlig både træt, fortvivlet, irriteret: Der hvor jeg er, der er Tyskland. Og på en vis måde kunne han næsten lige så godt sige: Der hvor jeg er, der er Europa. Også han vidste jo også godt, at han var Europæeren.

Hvad er det europæiske så?

Ingen steder talte han mere fyldestgørende og forunderligt om det end i storværket *Josef og hans brødre*. Her trækker han det mærkeligste, vi har frembragt, op af historiens brønddyb: Et Jeg. Måske det mærkeligste i menneskehedens historie. Han trækker det altså op og siger: Her. Her er det. Europas bankende hjerte, dette Jeg. Se godt på det. Vi er nødt til at forstå det. Det er vi gjort af, det opererer hemmeligt i os, hvis ikke vi tager det på os, så forgår vi. Vi bliver massepsykotiske. Og så er der fascisme og støvletramp og forsumpelse. Det er paradoksalt: Men ud af at hævde sit Jeg, fødes en ansvarlig samfundsborger. Det er det særligt Europæiske.

Denne bemærkelsesværdige evne, kald det en gave eller en forbandelse (men i *Josef og hans brødre* opfattes det nu mest som en gave), evnen til at sætte sig selv i centrum, til at opfatte sit Jeg som afsættet for historien (og det er med vilje, jeg ikke bare skriver livshistorien), den evne er os så givet, at vi måske slet ikke lægger mærke til den.

Vi tror måske, den er lige så naturlig og nødvendig som at trække vejret. Måske kan vi slet ikke forestille os »det menneskelige« uden dette Jeg. Som et menneske uden hud, eller endda uden krop, et hovedløst menneske. Indtil man kører rundt i en bus i Himalaya, og den eneste måde, man kan forklare buschaufførens måde at køre bus på,

er, at Jeget ingenting betyder. At det slet ikke falder ham ind, at det findes, ikke som en værdi, noget særskilt, noget, man skal passe på, se efter eller særligt hæfte sig ved. At han og alle de andre passagerer med andre ord er x'er i et meget stort menneskeproducerende og menneskeforbrugende maskineri, en art formelle pladsholdere i det, som man kort og godt kunne kalde livet.

Dér, på bjergstierne i Himalaya, er der med andre ord langt til Leibniz' monader. Der er langt til Aristoteles' substans. Det er en indgroet del af den indiske mytologi at betragte det enkelte menneskes skæbne og livsbane som funktion af en bestemt kaste og for igen at opfatte kasten som en del af den krop, som gør det ud for samfundslegemet. Hvor nogle altså har det lod at være fødder, der går, er andre hænder, der arbejder, og endnu andre er hovedet, der tænker (og så er der selvfølgelig dem, der står helt udenfor, som er selvskrevne til at tage sig af al skidt og skraldet). Hver især nødvendige som princip, og samtidig undværlige som individer.

Skulle den enkelte celle i samfundslegemet nu stille spørgsmål til det? Gøre oprør, stille sig kritisk an? Pege på sit eget bryst og hævde sit lille jeg vigtigt? Ryger der en bus ud over en skrænt, ryger der en bus ud over en skrænt. (Lidt ligesom med Zuckerbergs' pengemaskine, i øvrigt, hvis instrumentelle rolle i for eksempel de brutale drab på det muslimske mindretal i Myanmar er en beklagelig biting.) Der vil komme andre buschauffører og andre passagerer, Indien er fuld af mennesker, har altid været det og vil altid være det, (men derfor kan man selvfølgelig godt bruge hornet, mens man er her!).

Eller man sidder i en taxa i Beijing, og ved siden af én sidder en professor fra Taiwan. Og man spørger hende måske om noget med Taiwan og løsrivelse, forsigtigt selvfølgelig, men alligevel fuld af europæisk åndenød ved tanken om de skygger, det store land må kaste ind over det lille. Og professoren svarer prompte noget med, at i Europa vil I altid opsplitte. For hvert eneste sprog, en separatistbevægelse, siger hun, leende. Hun er godt op i årene, men hendes ansigt ligner en porcelænsdukke. I Kina er impulsen til at samle stærkere end noget andet, siger hun. Selvom hun er professor, lærd, dannet og udmærket ved, at det kinesiske styre har sine åbenbare mangler, og selv om hun som taiwaneser har erfaringer med en anden form for frihed, må hun erkende, at den trang ligger dybt i hende. Hun ønsker bare, at Taiwan igen skal blive en del af det store rige. Smelte sammen. Det samme med Tibet. Historisk har det været sådan, at der har været sporadiske forsøg på løsrivelser, men trangen til at samle vender altid tilbage.

Perspektivforskydningen gør én nærmest svimmel dér på bagsædet. Verden har vendt vrangen ud på sig selv. Vidste du, siger professoren, mens man sidder der, musestille, i en form for kopernikansk chok, at de kalibrerer 3D-film anderledes til det asiatiske marked? Det regner derude, på den der silende asiatiske måde, som man husker fra *Bladerunner*, men ens hals er tør og stemmen er ru, da man svarer, at nej, det vidste man ikke. Og så fortæller hun, hvad hun har fået fortalt af nogen som arbejder i Hollywood på et af disse postproduktionselskaber, som man ser oplistet i de alenlange

titelsekvenser efter den slags film, som man skal i Cinemaxx for at se, at der produceres to versioner af filmene, en til det vestlige og en til det asiatiske marked, og at forskellen i kalibreringen af 3D-effekten har at gøre med den måde, folk i disse egne ser på lærredet. I vesten fokuserer I først på individet i forgrunden, og derefter på baggrunden, men her ser vi umiddelbart helheden, og derefter stiller vi ind på den enkelte.

Denne selvfølgelig vægtning af individet i forgrunden, ville hun sige, er ingen naturlov. Det er ingen naturlov. Det er ikke selvfølgelig. Det er noget særligt europæisk. Thomas Mann og professoren i taxaen i Beijing ville være helt enige.

SERIE

Mit Europa

Vi har bedt en række danske forfattere reflektere over, hvad Europa betyder for dem, og hvordan de forstår Europa set gennem litteraturen.

Seneste artikler

»Europa var noget, jeg ville forlade, familiemaskinen, jeg ville væk fra«

19. oktober 2018

I en tid hvor EU slår sprækker, sætter vi fokus på forfatternes Europa. For det er i litteraturen, vi skal finde sandheden om det europæiske menneske. Her reflekterer Thomas Boberg over, hvad Europa betyder for ham

'Jeg sætter min lid til vulkanerne'

19. oktober 2018

I en tid hvor EU slår sprækker, sætter vi fokus på forfatternes Europa. For det er i litteraturen, vi skal finde sandheden om det europæiske menneske. Her reflekterer Hanne Viemose over, hvad Europa betyder for hende

'Man sidder og glør på Europa, før borte tog det'

19. oktober 2018

I en tid hvor EU slår sprækker, sætter vi fokus på forfatternes Europa. For det er i litteraturen, vi skal finde sandheden om det europæiske menneske. Her reflekterer Peder Frederik Jensen over, hvad Europa betyder for ham

Alle seriens artikler ›